

تأثیر مادران در تربیت معنوی فرزندان در ایام بارداری

فهمیه مرادی^۱

چکیده:

مادر نقش مهم در تربیت فرزندان به عنوان اولین پایگاه تربیت انسان دارد. در حقیقت مادر مهم ترین و اثرگذارترین مربی کودک است. در جامعه ی مهدوی لازم است مادران خود ساخته کودکان خود ساخته تربیت کنند. هدف این مقاله بررسی آثار مادر، در تربیت معنوی فرزندان در ایام بارداری می باشد که به روش توصیفی تحلیلی پردازش شده است. طبق یافته ها مادران در دو بُعد اعتقادی و رفتاری می توانند در فرزندان اثرات معنوی ویژه ای بگذارد. اولین اقدام آنها باید خودشناسی باشد زیرا که هرکس خود را بشناسد خدای خود را شناخته است و به خودسازی می پردازد در ادامه با ایمان و معرفت پروردگار، در مسیر بندگی قدم می گذارد. او باید هرجا و هر لحظه مراقب افکار خویش باشد زیرا که مقدمه ی رفتار اوست. همواره مراقب اعضا و جوارح خویش است و آن ها را از گناه مصون می دارد. مادر تربیت یافته عزت نفس خویش را تقویت می کند و خود را به منبع عزت و قدرت الهی متصل نگه می دارد. پاکدامن و نجیب با اصالت است و توجه ویژه ای به تغذیه طیب و طاهر سالم خویش دارد زیرا که روح و روان کودکان تماماً به مادر متصل است و هر خوراک و مادی و معنوی که ما در استفاده کند بر فرزند خویش که جزئی از بدن اوست اثر گذار است.

کلید واژه: بارداری، تربیت معنوی، فرزند، مادر

۱. طلبه سطح دو مدرسه علمیه نورالهدی

مقدمه:

دین اسلام برای تربیت اهمیت زیادی قائل است، خداوند اولین انسانی که روی زمین خلق کرده را پیامبر و راهنمای انسان ها قرار داد زیرا که آدمی بدون مربی قادر به زندگی و رشد نمی باشد. مربی نقش تربیت کردن انسان ها را دارا می باشد در این میان خداوند مادرها را مسئول رشد، رسیدگی و تربیت فرزندان بر طبق اصول تربیت الهی قرار داد زیرا کودکان بیش از هر کس با مادران خویش در ارتباطند و آن ها را الگوی اعتقادی و رفتاری خود می بینند به عنوان اولین کسی که با او در ارتباط هستند نیازهایشان را برطرف می کند و عشق و رابطه عاطفی محکمی که میان آن ها برقرار است این مسئله را تایید می کند. ارتباط مادر و کودک از دوران جنینی آغاز می شود و مادر خود ساخته اصیل و متدین از طریق نجواها و صداهایی که می شنود، مناظری که می بیند، اعمال عبادی که انجام می دهد، محیطی که در آن زندگی می کند، هم نشینانی که دارد، غذایی که تناول می کند، مسائلی که به آن فکر می کند، کودک خود را تحت تاثیر تربیت معنوی در مسیر هدایت قرار می دهد. در رابطه با این موضوع چند نوشتار وجود دارد: ۱. مقاله نقش مادر در تربیت فرزندان خداپاور در سوره آل عمران (شجاعی، زهره، ۱۴۰۰) در این مقاله نقش مادر تنها در سوره آل عمران بررسی شده است. آیات و روایات دیگری بررسی نشده است. ۲. مقاله نقش مادر در تربیت دینی فرزندان با تاکید بر مراحل پیش از تولد و پس از آن (مجیدی، هادی، ۱۴۰۰) که مقاله حاضر به طور خاص ایام بارداری را بررسی کرده است ۳. مقاله بررسی نقش مادر در تربیت دینی فرزند از دیدگاه قرآن و روایات (بهمنی، روحیه، ۱۳۸۸) به طور کلی نقش مادر را در تربیت دینی فرزندان مورد تحقیق قرار داده است و به عوامل اثر گذار آن در ایام بارداری پرداخته نشده است.

این مقاله در سدد پاسخگویی به این سوال گردآوری شده که آیا مادران در تربیت معنوی فرزندان در ایام بارداری تاثیر گذار هستند؟

تاثیرات اعتقادی مادر چیست؟

تاثیرات رفتاری مادر چیست؟

تعریف تربیت

تربیت به معنای رب^۱ می باشد. اگر مصدر عربی در نظر گرفته شود، به معنای پرورندن و دست نرم برپهلوی بچه زدن تا به خواب برود اگر اسم فارسی در نظر گرفته شود مأخوذ از تازی، پرورش و تعلیم و تادیب و سیاست، ترقی و برتری، با علم و ادب شدن، آموختن و درس و سبق دادن، ادب آموختن، به منصب رسانیدن و سرشتن. پرورش فکری و اخلاقی. تربیت در اصطلاح به این معناست که مجموعه ای از رفتار و گفتار و شرایط محیطی و عواملی که در مسیر رشد و کمال مطلوب یک انسان نیاز است به کار گرفته شود تا استعدادها و نبوغ او به شکوفایی برسد. تربیت یعنی کسی که عهده دار تربیت کودک هستند اعم از مادر، پدر، معلم، همگی تلاش خود را در جهت رشد ابعاد روحی و اخلاقی او انجام دهند تا کودک از لحاظ علم و عقل و جسم و روح متعالی شود. خداوند در قرآن می فرماید: «قُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا» یعنی برای پدر و مادر خویش از درگاه خداوند در زمان حیاتشان طلب مغفرت و رحمت بنما، پاداش آن چه تو را در کودکی تربیت نموده اند. ^۲لفظ (رحمت) در آیه ی شریفه در برگرفته ی همه ی کارهای پسندیده مربوط به دین و دنیاست و شخص از پروردگار خویش درخواست می نماید آن گونه که پدر و مادر نسبت به کارهای پسندیده مرا تربیت کرد، و به من احسان نمودند آن ها را مشمول رحمت و مغفرت خویش قرار ده.^۳

تربیت معنوی

تربیت معنوی، تربیتی است با محوریت خداوند بر اساس تربیت انسان که اصلاح کننده ی رابطه ی میان این دو می باشد. در واقع تربیت معنوی برای این است که ارتباطی صحیح میان انسان، پروردگار دنیا و آخرت برطبق اصول الهی برقرار شود. معنویات و اعتقادات با ایمان به خداوند، ایمان به معاد و

^۱. المحيط فی اللغة، اسماعیل بن عباد، ج ۹، ص ۴۳۱ - تاج العروس من جواهر القاموس، حسینی زبیدی واسطی، ج ۳، ص ۵۲ - شمس العلوم و دواء کلام العرب من الکلام، الحمیری الیمینی، ج ۴، ص ۲۳۹۵ - الجیم، شیبانی ج ۲، ص ۳ - القاموس المحيط، فیروزآبادی، ج ۱ ص ۱۹۹

^۲. فرهنگ نفیسی، نفیسی ناظم الاطباء، ج ۲، ص ۸۴۶

^۳. فرهنگ ابجدی، افرام بستانی، ج ۱، ص ۲۲۲

^۴. طبرسی، مجمع البیان، ج ۶، ص ۲۴۱

^۵. رازی، تفسیر الکبیر، ج ۲۰، ص ۳۲۷

حساب رسی، ایمان به موجودیت انسان و معنویات کامل می شود و این مهم جز در پرتو وجود خداوند ممکن نیست. معنویاتی که در گرو مادیات شکل می گیرد به پوچی می گراید زیرا معنویات باید بر اساس اصول حاکم بر ادیان الهی به ویژه اسلام شکل بگیرد تا به درستی تحقق یابد.^۱ تربیت کردن متربی بدین صورت است که مربی او را در مسیر رشد و پرورش معنویت فطری قرار می دهد و کنار اوست تا متربی به درستی به مرز ایمان و معرفت حق دست یابد. آدمی هرگاه به ذات پاک خویش رجوع کند و به درستی اندیشه کند، مسیر هدایت و ولایت الهی را در می یابد. خداوند بلند مرتبه در قرآن می فرماید: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، هُدًى لِلَّهِ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ» خداوند نور آسمان و زمین است، خدا هر که را بخواهد به نور خود هدایت می کند.^۲ منظور از هدایت به نور در این آیه همان، تربیتی است که راه درست را به انسان نشان می دهد. پستی و پلیدی ها را کنار می زند تا انسان به صورت فطری به سمت نور و روشنایی حرکت کند در واقع انسان ذاتاً دارای یک نور فطری است که اگر در طول حیات خویش از آن مراقبت کند تا گرفتار آلودگی ها نشود باعث رشد و ترقی او به سمت صراط مستقیم می شود.^۳ تربیت اگر بر پایه ی آموزش های دینی صورت گیرد و گرایش الهی داشته باشد حتماً موثر و کارآمد خواهد بود زیرا که تحت توجه امدادهای الهی قرار می گیرد و پله های ترقی را به سرعت طی می کند. در تربیت معنوی، تربیت کننده نیستی الهی دارد. هدف و جهت او جلب رضایت خداوند است و توجهی خاص در تقویت رابطه ی خود با خداوند دارد که در این صورت او مورد لطف و عنایت عینی خداوند نیز قرار می گیرد.

تاثیر مادران در تربیت معنوی فرزندان را از دو بعد می توان بررسی کرد

۱. آثار اعتقادی مادر

۱-۱ عزت نفس

عزت نفس یکی از ارکان اساسی شخصیت انسان است. که انسان را قادر می سازد تا پله های افتخار و سربلندی را یک به یک طی کند. در واقع عزت نفس محرک آزادگی انسان و والایی و بزرگ مردی

۱. ر.ک، مطهری، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۷

۲. نور، ۳۵

۳. ر.ک، طباطبایی، المیزان، ص ۳۴۶

اوست. یکی از بزرگترین خصائص اخلاقی است که می تواند انسان را قادر به انجام دیگر خصیصه ها و صفات پسندیده کند.

اگر جوانان علی الخصوص (به ویژه مادران) بتوانند این فضیلت ارزشمند فطری را در درون خود به خوبی نگه دارند و در گفتار و رفتار خود به خوبی نشان دهند بنیان سعادت و خوشبختی خود را به خوبی پایه گذاری کرده اند.^۱ عزت حالتی است که انسان را از شکست خوردن محفوظ نگه می دارد. در اصل از غراز به معنی زمین محکم و نفوذ ناپذیر گرفته شده است.^۲ عزت یعنی با ارزش، با شرف و توانا که سرچشمه همه این فضائل ذات مقدس الهی است. چنانکه می فرماید: آیا نزد کافران عزت می طلبند، عزت همه نزد خداست.^۳ مادران دارای عزت نفس همواره خود را سربلند می پندارند چون بندگی خدا را می کنند و اگر سرافکندگی و ضعفی از آنها باشد آن را فقط در پیشگاه الهی بروز می دهند و فقط در این صورت است که ضعف ها و قوت ها و سرافکندگی ها به سرافرازی ها منجر می شود چون خود را به ذات نامنتها الهی و به دریایی بی کران خوبی ها وصل می کنند. مادر با عزت مقتدرانه ارزش انسان بودن زن بودن و بنده خدا بودن را حفظ می کند چون عزیز خدا می شود و چه چیزی بهتر از عزیز خدا شدن وجود دارد امام صادق علیه السلام می فرماید مومن عزیز است و ذلیل نخواهد بود مومن از کوه محکم تر و پر صلابت تر است چرا که کوه را ممکن است با کلنگ ها سوراخ کرد ولی هرگز چیزی از این مومن کنده نمی شود.^۴ دین مبین اسلام بسیار بر عزیز و با کرامت بودن انسان تاکید می کند و به او توصیه هایی می کند که همواره با عزت و با شرافت زندگی کند و عزت خود را حفظ کند. از دیدگاه اسلام انسانی که اهتمام ویژه دارد بر انجام کارهایی مانند: حفظ زبان، قناعت، صبر بر معصیت، فرو بردن خشم، ایثار فداکاری می تواند به عزت و کرامت نفس دست یابد. آقا می فرمایند: «هر کس خشم خود را فرو برد خداوند عزت او را در دنیا و آخرت زیاد می کند.»^۵

راه های رسیدن به عزت نفس:

-
۱. فلسفی، محمدتقی، جوان از نظر عقل و احساسات، ج ۲، ص ۲۸۷-۲۸۴
 ۲. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی رغب القرآن، ج ۱، ص ۳۲۳
 ۳. نساء، ۱۳۹
 ۴. مکارم شیرازی ناصر تفسیر نمونه جلد ۲۴ صفحه ۱۶۹
 ۵. محمد ری شهری محمد، میزان الحکمه، ج ۷، صفحه ۳۶۹

و اختیار است و می‌تواند راه صحیح را انتخاب کند، گرچه نمی‌تواند منکر اثر وضعی مال حرام بر نسل شد اما انسانی که از روی اختیار از مال حرام استفاده می‌کند با کودکی بدون اختیار از مال حرام استفاده کرده است برابر نیست و حتماً مورد غفران پروردگار قرار می‌گیرد اگر راه هدایت را انتخاب کند. در واقع لقمه‌ی حرام شرایط و زمینه‌ی لغزش فرزند را فراهم می‌کند اما علت تامه‌ی گمراهی او نیست و می‌تواند سعادتمندانه زندگی کند. امام صادق (علیه السلام) در این باره می‌فرمایند: «آثار کسب حرام در نسل‌های بعد اشکار می‌شود.^۱ به طور قطع خداوند رحمان و رحیم راه غفران را به روی بنده‌ی خویش همیشه باز می‌دارد فرزندی که بی‌اختیار از مال حرام پدر و مادر کافر خویش تناول کرده است اگر به بلوغ برسد و حقیقت را دریابد و توبه کند می‌تواند کاستی‌های گذشته را جبران کند، مال حرام را از مال خودش جدا کند و حتی که از خداوند و بنده‌ی او ضایع شده را بپردازد و به آغوش پروردگار بازگردد.

نتیجه گیری

موضوع این نوشتار بررسی آثار مادر در تربیت معنوی فرزندان در ایام بارداری می باشد . طبق یافته ها مادران تاثیرگذارترین فرد در زندگی کودکان هستند که حالات روحی آن ها به طور مستقیم بر کودکان اثر می گذارد که این اثرگذاری در ایام بارداری محسوس تر و ویژه تر است به طور مثال مادر افسرده و عصبانی که مدیریت افکار و هیجانات خویش را دارا نیست و همواره کسل و بی حال است ، افکار مسموم او آرامش را از او سلب می کند و توان ثبات شخصیت و رسیدگی به امور زندگی خویش را ندارد. او می تواند با خودشناسی و خودسازی محیط را برای رشد فرزند خود ایمن سازد در واقع خودشناسی منجر به خداشناسی می شود که باورهای او را نسبت به چیستی و معاد می سازد و باورهای انسان ، رفتار انسان را می سازد خواه صحیح باشد خواه غلط . بنابراین کودکان در محیطی سالم با تربیتی صحیح در مسیر معنویت ترقی می یابند .

فهرست منابع

جماعة المدرسين في الحوزة العلمية بقم، مؤسسة النشر الإسلامي

ايراف قم ۱۴۲۴ چاپ یکم

قرآن

نهج البلاغه

تاج العروس من جواهر القاموس ، حسینی زبیدی واسطی ، دارالفکر ، بیروت لبنان ، ۱۹۹۴ق ف

چاپ یکم

شمس العلوم و دواء کلام العرب من الکلوم ، الحمیری الیمینی ، دارالفکر دمشق ، ۱۴۲۰ ه ، ق

الجیم ، شیبانی ، قاهره مصر ، ۱۳۹۴ ق

القاموس المحيط ، فیروزآبادی ، بیروت لبنان ، ۱۴۱۵ ق

فرهنگ ابجدی ، افرام بستانی ، ناشر اسلامی ، تهران ، ایران ۱۳۷۵

طبرسی، مجمع البیان، موسسه علمی مطبوعات ، بیروت ، لبنان ۱۴۱۵ ق

رازی، تفسیر الکبیر، چاپ سوم ۱۴۲۰ ق

ر.ک، مطهری، پیرامون انقلاب اسلامی، ایران ، قم ، صدرا ،

ر.ک، طباطبایی، المیزان، قرن ۱۴ دارالکتاب الاسلامیه

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی رغب القرآن، دارالشامیه ، بیروت لبنان چاپ یکم

مکارم شیرازی ناصر تفسیر نمونه ، دارالکتاب الاسلامیه، ایران ، تهران ، چاپ ۳۲ ، ۱۳۸۰

محمد ری شهری محمد، میزان الحکمه ، قم ، دارالحديث ، ۱۳۷۶

جوادی آملی ، عبدالله ، کرامت در قرآن، مرکز نشر فرهنگی رجا ، چاپ سوم ، ۱۳۶۹

عبدالواحد بن محمد، غرالحکم، آمدی ابوالفتح ، دار الکتاب الاسلامی ، ایران ، قم ، ۱۴۱۰

مصباح یزدی محمدتقی، خودشناسی برای خودسازی، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی مرکز انتشارات ، ایران ، قم چاپ سوم

دهخدا علی اکبر، لغت نامه ، ۱۳۸۵

مصباح یزدی محمدتقی، معارف قرآن ، موسسه در راه حق ، ایران ، قم ، ۱۳۶۸ چاپ دوم
خمینی روح الله، صفویه امام،

خمینی روح الله، دانشنامه امام خمینی ، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ، ۱۳۸۷

محمد معین، فرهنگ فارسی، انتشارات بهزاد ۱۳۹۰

مطهری مرتضی، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، انتشارات صدرا

شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، جماعة المدرسين فی الحوزة العلمیة بقم، مؤسسه النشر

الإسلامی ، ایران ، قم ۱۴۲۴

مجلسی محمدباقر، بحارالانوار ، دارالکتاب الاسلامیه ، ۱۳۱۵ ق

محدث نوری میرزا حسین، مستدرک الوسائل، مؤسسه آل البيت علیهم السلام لإحياء التراث
بیروت ، لبنان ، ۱۴۰۸ ق ، چاپ یکم

یراقی ملا احمد، معراج السعاده ، موسسه انتشارات هجرت ، ایران ، قم ، ۱۳۷۸ چاپ ششم

طبرسی حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، الشریف الرضی ، ایران ، قم ، ۱۳۷۰ چاپ چهارم

ری شهری محمد، میزان الحکمه، مکتب الاعلام الاسلامی ، مرکز النشر، ایران ، قم ، ۱۳۶۷ ،

چاپ دوم

ابن شعبه حرانی، تحت العفول، آل علی ، ایران ، قم ، ۱۳۸۲ ، چاپ یکم

پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، دنیای ناشر، ایران، تهران، ۱۳۸۲، چاپ ۴

متقی هندی، علی بن حسام، کنز العمال، موسسه الرساله، لبنان، بیروت ۱۴۰۱، چاپ یکم

بروجردی، سید حسین، جامع الاحادیث شیعه، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی،

۱۳۸۷، چاپ سوم

حر عاملی، وسائل الشیعه، جماعه المدرسین، فی الحوزه العلمیه بقم، موسسه النشر الاسلامی

، ایران، قم، ۱۴۲۴، چاپ یکم